

Euskaldunen erdarazko literaturaz

Zubizarreta, Iñaki

Zeruko Argia, 633. zk., 1975-04-20: 6.

Martxoaren 15eko Anaitasuna aldizkarian beste idazlanen artean, Xabier Kintanak Martin Ugaldere "Tres Relatos Vascos" liburuari egiten dion kritika dator. Bertan euskaldun idazleen erdarazko literaturaren arazoa ukitzen da. Begiarmenek ere arazo bera ukitu zuen "Sei idazle plazara" liburuan Luis Mitxelenari eskeinitako zatian. Eman diot erantzuna Begiarmeni *Zeruko Argia* honen aurreko ale batzuetan, eta orain Kintanari eman nahi nioke erantzun llabur bat hemen.

Honela dio Kintanak bere kritikan: "Beti uste ukan dut, euskal gaiei buruzko erdal lanak, propaganda eta dibulgaziorako direnean, komenigarri eta defendagarri direla... Besterik da, aldiz, dibulgazio eta propagandaz gainera, erdaraz literatura egiten hasten zaigunean (Martin Ugaldez ari da); are gehiago, erdarazko literatura horrekin-gaia hemengoa dela eta-euskal literatura egiten duela dioskunean".

"Nolabait, Unamuno eta Barojaren garaian arazo hau erabat garbi zegoen ala ez eztabaida ditekete. Baina Jose de Artetxe eta Pelay Orozkoren denboran problema hori erabakitzen emana izan da, eta, horretaz, ez dakusagu zergatik, inolako buldarik onartzen ez badugu, beroiengan bekatu larritzat hartzen duguna, Martin de Ugaldere kasuan, geroagokoa izan arren, barkagarri izan behar denik".

Erantzun diezaiozun lehenik parte honi. Arazo hori erabakitzen emana izan dela horrek harriturik uzten nau, izan ere Kintanak aipatzen duen garai hortan ere izan bait zuen erantzunik beste erara pentsatzen genuenon partetik, eta oraingo garai hauetan ere izan dute eta badute erantzunik; asko bait gara arazo hori bese era batera ikusten dugunok.

Bai Barojaren garai haietan eta bai gure garai hauetan, atseginak zaizkigu, onak direnean, geure herriaz erdaraz idatzitako literatur-liburuak; eta barne-eraginkor gertatzen zaizkigu. Honekin ez dut inirene jokabiderik babestu edo justifikatu nahi, errealitatean gertatzen zaiguna ikusi baizik. Gure herrian lagun askori gertatu zaio, orain gurekin bizi eta lanean ari den lagun askori erdaraz idazten trebatu direla eta ez euskeraz. Eta gainera, hauen lanak baliozkoak gertatzen zaizkigu euskal herri honetan erdara ikasi beharra gertatu zaigunoi, geuk eskatu gabe. Ez dut honekin esan nahi errealitate eta egoera hortan geratu behar dugunik. Beste errealitate hobe baten bila gabiltza denok ere, baina errealitate batetik besterako bidea luzea da, eta pixkanaka egiten joango garena, jokabide estu eta itxirik gabe, gauden egoerako gauza onak gustatuz eta onartuz, hala nola gure herriaz erdaraz idatzitako literatur-kreazio onak.

Gai hortaz gehiago pentsatu nahi duzuenok, irakur ezazue Martin Ugalde berak "Tres Relatos Vascos" liburuari egiten dion hitzaurre edo prologoa, izan ere benetan sakona eta pentsarazlea bait da arazo honen inguruan.

Lehen jasotako hitz hoiengandik ondoan beste honako hau idazten ditu Kintanak, idazlan horren azken aldera: "Ipuin horietako bat, 'Los Gitanos' halegia, Bilboko Premios Guria delakoetara presentatu zen, hots, euskal lanik presentatzerik ez zegoen euskal herriko sariketa batera. Hor, hasteko, konkurrentzia desleial gisako bat nabari daiteke. Ez bekigu, beraz, egilea harri geldu, holako iturburuaz besteok erdal konduen txapelketan sariztaturiko lanei 'relatos vascos' esateaz konforme ez bagaude".

Umekeria handiak irakurtzen ohituak gaude eta horregatik ez naiz gehiegi harritu honekin. Baina zein sartzen da konkurrentzia desleial gisako batean, berak ohi duen hizkuntzan idatzitako lanen sariketa batera bere lanak bidaliaz? Zein erru du Martin Ugaldek Premios Guria erdarazko lanentzat bakarrik dela ta? Bera ote da ba antolatzailea? Eta zertara dator ume-erreakzio hori: "ez bekigu, beraz, egilea...". Azter ditzagun, arren, arazoak bere mugen barruan, eta ez gaitezen demagogia merketan eror.

Azkenik, beste hontara amaitzen du bere kritika Kintanak: "Baina obrattoaren hitzaurrea irakurri bezain agudo, Ugalde bera tituluaren justifikazioa ematen saiatzen zaigula dakusakegu. Latinezko atsotitzetan oso trebe ez garen arren, 'recusatio non petita, accusatio manifesta' delako bat bururatu zaigu berehala: 'eskatu gabeko defentsa, akusazio ageria' izaten dela, halegia. Ez da hor zer esanik. Bere buruaren edo eta obren euskalduntasuna defendatu behar duenak, burruka alde aurretik galdua duela begien bistako kontua da".

Lehentxoago esan dudanez, oso gestelakoa da nere iritzia hitzaurre hontaz. Ez justifikazio eta ez demonstrerik. Martin Ugaldek erreflexio sakon bat egiten du euskal herriko gizonen erdarazko literaturaren arazo honetaz, batez ere bere esperientzia kontuan izanik. Luze joko liguke hitzaurre hau hemen osorik jasotzeak, zeurok erabaki ezazue nolakoa den; baina dena dela, salgai duzue liburua euskal herriko liburu-dendetan, eta merezi duela uste dut erostea.

Bestaldetik, eta nere erantzun hau amaitzeko, honako hau esango nuke Kintanaren azken hitzei buruz: ez dut uste burruka-gaia denik arazo, hau talde batek besteak menderatzeko, denon artean argitzen ahalegintzeko arazo ireki bat baizik. Eta, jakina, nik hemen eta aurreko Zeruko Argiaren aleetan emandako iritziekin ez dela arazo hau konpontzen. Oraindik ere puntu ugari du aztertzeko, eta hori da hain zuzen denon artean egin behar duguna.